

ДИСТАНЦІЙНА ОСВІТА ЯК ІННОВАЦІЙНА ФОРМА НАВЧАННЯ

У статті розглядаються питання зв'язку дистанційної та заочної форм навчання. Вказані їх основні принципи та умови їх реалізації в процесі навчання.

Добре відома істина: освіта й охорона здоров'я є ключовими проблемами для розвитку будь-якої нації, це сьогодення і майбутнє держави. На освічених працівників сьогодні є попит у працедавців. Тому можемо констатувати зростання зацікавленості українців до вкладання коштів в освіту. Хоча нерідко кошти вкладаються не в той напрямок навчання, фахівці якого нині потрібні державі, і не в ту професію, в якій особистість може досягти найвищої самореалізації та отримати задоволення не лише матеріальне, а й моральне.

Водночас навчальні заклади поставлені в такі умови, коли повинні самостійно вирішувати проблеми власного економічного становища, щоденної життєдіяльності та забезпечення навчально-виховного процесу.

Отже, актуальним є питання залучення до навчання максимальної кількості тих, хто хотів би вчитися, і водночас вирішення проблеми забезпечення виробництва та сфери послуг усіх форм власності потрібними спеціалістами.

Ми вбачаємо два напрямки вирішення вказаної проблеми:

- 1) активізація та вдосконалення всіх форм профорієнтаційної роботи з усіма потенційними споживачами освітніх послуг незалежно від вікових категорій;
- 2) удосконалення системи освітніх послуг, спрямоване на розширення можливостей доступності отримання послуг та усунення географічних та психологічних перешкод на шляху здобуття фаху.

Одним із засобів розширення поставлених проблем ми вважаємо вдосконалення заочної форми навчання шляхом інтеграції методів дистанційного навчання. Як показують дослідження [3], з 1991 р. кількість студентів заочної форми навчання в Україні зросла в 10 разів.

Метою статті є проаналізувати взаємозв'язки заочної та дистанційної форм навчання та розглянути їх взаємозв'язки і можливості вдосконалення в умовах сучасного етапу розвитку суспільства загалом та педагогічної науки зокрема.

Технологію дистанційної освіти вважають однією з новітніх педагогічних технологій, яка сформувалася з розвитком інформатизації. Водночас поняття дистанційної освіти навіть для української науки не є на стільки новим. В наказі Міністерства освіти України від 2 червня 1993 р. «Про затвердження Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах» вказано, що «навчання у вищих навчальних закладах здійснюється за такими формами: денна (стаціонарна); вечірня; заочна (дистанційна); екстернат. Можливе поєднання різних форм навчання» [5].

Проблемі впровадження дистанційного навчання присвячені дослідження таких авторів, як В. Ю. Биков, С. У. Гончаренко, М. І. Жалдак, В. І. Луговий, Н. В. Морзе, С. А. Раков, О. В. Співаковський, Л. В. Стефаненко та ін.

Не зменшуючи важливості та фундаментальності вказаних досліджень, відзначимо різноманітність трактування поняття дистанційного навчання різними дослідниками.

Так, при багатьох навчальних закладах сьогодні створені відділення та факультети, а іноді й інститути дистанційного навчання. Нині дистанційне навчання трактується як новий вид або нова форма навчання, що є правонаступником заочної форми навчання, результатом її розвитку та вдосконалення на основі впровадження сучасних педагогічних технологій.

Н. В. Морзе та О. Г. Глазунова побудували моделі використання інформаційно-комунікаційних та дистанційних технологій у навчальному процесі Національного аграрного університету [4], які можуть бути використані і в інших ВНЗ. Згідно з вказаними моделями дистанційна форма навчання використовується поряд із заочною.

«Модель інтеграції заочної та дистанційної форми навчання з інформаційно-комунікаційними та дистанційними технологіями використовується для надання освітніх послуг студентам

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ І МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ТРУДОВОЇ ТА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ

дистанційної та заочної форми навчання. Електронний навчальний курс на базі платформи дистанційного навчання використовується для надання навчально-методичних матеріалів і для перевірки виконаних завдань, надання оперативних консультацій, оголошень тощо» [4].

Інші автори, досліджуючи етапи розвитку і становлення дистанційного навчання в нашій державі та за кордоном, зазначають, що в становленні і розвитку дистанційної освіти США чітко проявляються три етапи: заочне навчання, незалежне навчання і електронне навчання [1], тобто чітко не визначають такий тип навчання, як дистанційне. Інститути дистанційного навчання на сьогодні широко розвинулись у Франції, Туреччині, Іспанії та інших країнах [2].

Розглядаючи питання дистанційного навчання, головним принципом його організації визначають індивідуалізацію навчання, що забезпечується використанням інформаційно-телекомунікаційних технологій та створенням особливого педагогічного інформаційного середовища. А. Ю. Кравченко основними принципами дистанційного навчання вважає гуманістичність; пріоритетність педагогічного підходу під час проектування навчального процесу в системі дистанційного навчання; педагогічна доцільність застосування нових інформаційних технологій; вибір змісту навчання; стартовий рівень освіти; відповідність технології навчання; забезпечення безпеки інформації, яка циркулює в системі дистанційного навчання; розвиток навчання; наочність; систематичність і послідовність; науковість; доступність; комунікаційність; мобільність [2].

Зауважимо, що більшість вищевказаних принципів є базовими для традиційної заочної системи навчання. Крім того, принцип вибору змісту навчання вказує на те, що не весь навчальний матеріал доцільно подавати дистанційно.

Сама по собі наявність такої форми навчання, як заочної, навчання без відриву від виробництва, реалізує принцип гуманізації освіти, оскільки розширює можливості для всіх бажаючих здобути ту чи іншу освіту, набути певних вмінь, оволодіти певною професією, а потім знайти себе на ринку праці, досягнути певного рівня потребності працедавцю.

Кожен студент-заочник, отримавши план навчального процесу на рік чи семестр, де вказано перелік дисциплін, з яких потрібно виконати курсові чи контрольні роботи, самостійно складає для себе індивідуальний план вивчення певних навчальних дисциплін. При виконанні курсових та контрольних робіт, у навчальних планах передбачаються міжсесійні заняття та консультації, де викладач індивідуально працює з кожним студентом. Використання інтегративно-комп'ютерних підходів до навчання дає змогу надавати консультації у віддаленому режимі, тобто без виклику студента до навчального закладу. В цьому вбачаємо подальший розвиток гуманізації заочної форми навчання та її індивідуалізації, що властиво дистанційному навчанню.

Застосування інформаційно-комунікаційної техніки і комп'ютерних технологій у заочній формі навчання дозволяє більш повно реалізувати такі принципи, як наочність (дає змогу моделювати виробничі та невиробничі процеси будь-якої складності та демонструвати їх в довільному режимі та довільному темпі) і гуманістичність (дає змогу надавати віддалені консультації), чим підвищує доступність знань і спрощує процес навчання як для викладача, так і для студента.

Від використання технічних засобів навчання та впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у навчання суть процесу навчання не змінюється. Заміна традиційних способів передання повідомлень та викладу навчального матеріалу змінює лише механізм реалізації триєдиної мети навчання, тобто породжує нову технологію навчання. Розвиток технічних засобів навчання закономірно сприяє створенню нових навчальних технологій, але не кожна технологія може претендувати на трактування її як нової форми навчання.

Створення того чи іншого навчального середовища є засобом унаочнення у процесі навчання засобами комп'ютерних технологій. Навчальні середовища, які переважно є основою реалізації дистанційного навчання, є інтегрованими засобами, які не можна вважати застосовними лише в умовах дистанційного навчання. Адже в умовах стаціонару, тобто денної форми навчання, можуть застосовуватись ті ж навчальні середовища. Крім того, такі навчальні середовища часто використовуються, але в менш інтегрованому вигляді, як набір окремих елементів автоматизації навчального процесу, кількість та зміст яких залежить від напрямку професійної підготовки у навчальному закладі.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ І МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ТРУДОВОЇ ТА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ

Таким чином, дистанційне навчання ми розглядаємо не як нову форму навчання, а лише як метод реалізації заочної форми навчання. Інтеграція інформаційно-комунікаційних технологій в заочну форму навчання служить засобом його вдосконалення та розвитку. Розглядаючи в спрощеному варіанті дистанційне навчання як процес віддаленого передання знань, можемо зробити висновок, що впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у навчання студентів денної форми навчання, зокрема щодо вивчення матеріалу, який виноситься на самостійне опрацювання, породжує елементи дистанційного навчання на денній формі навчання. Це підтверджує гіпотезу про те, що дистанційне навчання – це новий метод, або в більш загальному вигляді – нова технологія навчання, яка сформувалася в умовах розвитку інформаційного суспільства. Однак принципи дистанційного навчання найбільш наочно реалізуються в умовах заочної форми навчання у ВНЗ будь-якого рівня акредитації.

Впровадження комп'ютерних та інформаційно-комунікаційних технологій було революційним, але природнім етапом розвитку освітньої системи, етапом її вдосконалення. Комп'ютер просто переріс з результату інтеграції наук різних галузей в інструмент інтеграції, інтегруючи ланку на шляху створення нових освітніх технологій, якою можна вважати дистанційну технологію навчання. Ця технологія переважно застосовується у заочній формі навчання, хоч може бути використання і в умовах стаціонару.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрущенко Н. А. Становлення та розвиток дистанційної освіти у Сполучених Штатах Америки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://natalyaandruschenko.info/article_1.htm (15 січня 2009 р.).
2. Кравченко А. О. Дистанційне навчання: Перспективи розвитку мовної освіти. – Інформаційні технології і засоби навчання. – 2008. – Вип. 2. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/ITZN/em6/emg.html> (20 січня 2009 р.).
3. Куди йдемо, або Як адаптувати вітчизняну вищу освіту до євростандартів?! // Подільський майдан. – 2008 р. – 4 липня. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vinmaidan.org/2008/07/04/%E2%80%9Ekudi-jdemo-abo-yak-adaptuvati-vitchiznyanu-vishhu-osvitu-do-yevrostandartiv-%E2%80%9D/> (10 листопада 2008 р.)
4. Морзе Н. В., Глазунова О. Г. Моделі ефективного використання інформаційно-комунікаційних та дистанційних технологій навчання у вищому навчальному закладі. – Інформаційні технології і засоби навчання. – 2008. – Вип. 2. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/ITZN/em6/emg.html> (1 лютого 2009 р.)
5. Наказ Міністерства освіти України від 02.06.1993 р., № 161, [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0173-93> (10 січня 2009 р.)